

A „libri sacri” csoportban felsorolt 31 cím egyáltalán nem csak „szent” témájú alkotás. Ugyan von szertartáskönyv, imádságos könyv és katekizmus is, azért akad néhány humanisták által is kedvelt kegyességi szerző, de ide sorolták Melanchthon *Colloquia pueriliáját*, és *Loci communes*ét is.

Összességében Zay Ferenc könyvtára egy kiváló humanista gyűjtemény, olyan, amelyben a *devotio moderna* alapművei együtt vannak a humanista művekkel, és felbukkan a protestantizmus is az érdeklődési körében. Az őt követő Zay generációk könyvtulajdonlásáról sajnos nem találtunk újabb adatokat a 16–17. századból.

MONOK ISTVÁN

Bibliográfiai újdonságok az Esterházy-könyvtárból 1. Sz. Patricius purgatoriumjáról való historia... (Bécs, 1662–1663). A „műkedvelő mecénás” Esterházy Pált (1635–1713) számos területtel joggal tarthatja mecénásának, így az irodalom- és könyvtörténet is. Íróként, költőként több tucat mű szerzője, illetve szerzői közreműködője, szerkesztője. Elkészült Esterházy Pál könyvtárának rekonstrukciója,¹ amelyben többek között számba vettük a hozzá köthető műveket, így tudjuk, hogy több mint 80 kiadvány köszönheti neki megjelenését.² Igazán impozáns mennyiség. A megjelent művek dátumát végignézve messzemenően igaz az a korábban már többször megfogalmazott állítás, miszerint politikai mellőzése után, az 1680-as évektől szaporodtak meg kiadványai: az általa írt és patronált munkák kétharmada jelent meg 1690 és 1713 között, vagyis alig két évtized alatt.

A megjelenés éve

Az alább ismertetendő munka azonban még Esterházy Pál ifjúkorának egyik terméke, s a harcos, erőszakos protestánsellenes időszakában jelent meg, ez a *Sz. Patricius purgatoriumjáról való historia*.³ Sok adat ismert volt erről a moralizáló elbeszéléstről, vallási tanításról, néhány fontosat azonban csak nemrég sikerült kideríteni.

Magából a kötetből ugyan nem derül ki, hogy mikor és kinek a tipográfiájában látott napvilágot, de Ecsedy Judit nyomdászattörténeti vizsgálatai alapján az özvegy Susanna Rickhes bécsi műhelyében jelent meg, mégpedig 1661–1669 között. Hausner Gábor a mű keletkezésének hátterét elemezve pontosította ezt az időintervallumot, szerinte az Esterházy-birtokokon folyó erőszakos téritések idejét tekintve a *Szent Patrik* kiadásának „terminus post quem-je 1659, a terminus ante quem pedig 1663.”⁴ Esterházy akkor fejezte be ugyanis a téritéseit, amikor 1663-ban csatlakozott „a török elleni harc érdekében a vallási ellentétek elsimításán, a belső egység megteremtésén fáradozó Zrínyi mozgalmához”.⁵ A hadtörténész további érve a datálásához az, hogy a ’historia’ ajánlólevelének írója, mint két évvel azelőtti „híres cselekedetről” beszél a térités kezdetéről. Ezzel szinte biztosan Esterháznak a nagy visszhangot kiváltott 1659–1660. évi rekatolizálási akcióira utal. Mindezeket

¹ MONOK István, ZVARA Edina, *Esterhasiana Bibliotheca, A gyűjtemény története és könyvanyagának rekonstrukciója*, Bp., MTA KIK, Kossuth, 2020 (Esterhasiana).

² Korábbi összeállítások: SEMMELWEIS, Karl, *Die gedruckte Werke des Palatins Paul Esterházy = Burgenländische Heimatblätter*, 23(1961), 32–42; TÜSKÉS Gábor, *Esterházy Pál magyar nyelvű kegyességi művei = Limes*, 18(2005), 3, 49–59.

³ Eszmetörténeti háttéréről lásd: HAUSNER Gábor, *A. Sz. Patricius Purgatoriumjáról való historia kiadásának történetéhez = Magyar Könyvszemle*, 117(2001), 332–340.

⁴ *Uo.*, 336.

⁵ *Uo.*, 336.

figyelembe véve Hausner arra a következtetésre jut, hogy az ajánlás megírását és a kötet megjelenését 1661–1662-re kell tennünk, és az RMNy-leírásban így is szerepel.

Az alábbi forrás alapján a fenti dátumot tovább tudjuk pontosítani, illetve egy kissé módosítani, valamint feltehetően a fordító neve is ismertté válik.

„Praesentium vigore testor id recognosco Generosum *Dominum* P(aulum) Ester(házy) Emblemata pro Purgatorio S(ancti) Patricii intitulo exoluisse ideoq(ue) pro iis decem florenos Ungaricales dedisse Anno 1663 die 1 Januarij

Fr. Stephanus Kralich Ord. S. Francisci Sacerdos.”⁶

Az 1663. január 1-jén keletkezett elismervény szerint a gróf 10 forintot fizetett a munka támogatására, vagy utólag, és ekkor a könyv 1662-ben jelent meg, vagy előre, akkor pedig 1663-ban. A megjelent könyvben egyébként nincsenek emblémák, csak a címlapon látható egyetlen fametszet, egy a purgatórium tüzeiben égő alak.

A fordító

Magából a kötetből tudható, hogy a fordítást „Nagyságtok Alázatos Káplánya F. K. I.” végezte el, de hogy ez a monogram kit takar, arra eddig csak feltételezések léteztek. Hausner Gábor úgy vélte, hogy a mű megjelenésének körülményeit és időpontját figyelembe több egyházi személy is szóba jöhet. Mivel a dedikáció és az ajánlás írója nem minden esetben ugyanaz a személy, így első megközelítésben az elzászi származású jezsuitát, Johannes Vicariust (1603–1666)⁷ gyanította szerzőnek. Végül arra a megállapításra jutott, hogy „a história stílusjegyei, népies ferences színvonala azonban inkább ferences szerzőre” utal. A történész megállapítását igazolja a fentebb közölt dokumentum is, amelyből a fordító-káplán neve is ismertté válik: „Fr. Stephanus Kralich Ord. S. Francisci Sacerdos”. Tehát valóban, egy ferences szerzetesről van szó, Kralics Istvánról. Személyéről többet nem sikerült kideríteni az elérhető kézikönyvekből. Ugyan Michael Weiss OFM névtárában sem szerepel Kralich/Kralics, egy „Fr. Krasics Stephanus” azonban igen: ő 1664. március 21-én hunyt el. A két személy feltehetően ugyanaz, hiszen egyrészt az évek átfedik egymást, másrészt a kéziratokban az 's' és az 'l' könnyen összetéveszthető.

A fenti adatok alapján a *Régi Magyarországi Szerzők* névtára egy névvel gazdagodott, a *Szent Patrik története* című nyomtatvány címléírása pedig az alábbiak szerint pontosítható:

(Kralics István), transl.: Sz. Patrícus purgatoriumjáról való historia, mely most újonnan groff Esterhazi Pal uram ő nagysága parancholattyából magyarra fordítottott és jó rendbe hozatott. Béchen, vidua Susanna Rickhes, 1662–1663. – RMNy 2962.⁸

MONOK ISTVÁN
ZVARA EDINA

⁶ Az elismervény Esterházy Pálnak az 1661–1666 közötti bécsi könyvszámlái és megállapodásai között maradt fenn. Budapest, MNL OL P 125, Esterházy Pál nádor iratai, 107/48/10827. Kiad. MONOK, ZVARA 2020, i. m. Nr. 2613/2. A dokumentum olvasatában nyújtott segítségéért Szabó Ádámot illeti köszönet.

⁷ Az Esterházy-misszió egyik állandó tagja volt. A családdal való szoros kapcsolatot mutatja, hogy testét a kismartoni családi kriptában helyezték el. Életére lásd: FAZEKAS István, *Adalékok a fraknói uradalom és a kismartoni grófság rekatolizációjához = A Ráday Gyűjtemény Évkönyve*, VII, 1994; HAUSNER 2001, i. m. 339; MARTÍ Tibor, *Gróf Esterházy László (1626–1652), Fejezetek egy arisztokrata család történetéhez*, PhD értekezés, Budapest, 2013, 112–113.

⁸ A kutatást a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal, OTKA K 132770 számú pályázata támogatta.